

Munkásmozgalmi helytörténet

„A telepről [Komandó] elűzött munkások, a sztrájk vezetői, más üzemekben értékesítették első levert sztrájkuk tanulságait. Sokan közülük az illegális párt harcosai lettek, majd tíz-húsz évvel később, szerte az országban, a szocialista építés hőseiként szereztek dicsőséget Komandónak.”

/Árvay József, 1971./

Egy erősen faipari - helyesebben fűrészipari - jellegű vidék munkássága osztályharcának hű képe került az olvasó asztalára 1975-ben, mikor megjelent *Fuchs Simon* (Madéfalva, 1907-1972, Marosvásárhely) válogatott írásainak gyűjteménye, *Munkásmozgalom a Maros völgyében* címen.

A kötet segítségével betekintést nyerünk a *Foresta-*, az *Ofa-*, a *Lomas-*konsernek és más fűrészüzemek dolgozóinak forradalmi osztályharcába, bérmozgalmába, melyek szervezett módon a Maros völgyében az első világháború után vették kezdetüket. Jó tájékozódást kaphatunk az egykori sajtó révén is az akkori munka- és életkörülményekre vonatkozóan. Erre jó példa a *palotailvai famunkások*nak az a memoranduma, melyet a marosvásárhelyi *Székely Napló* 1919. dec. 21-i száma közölt.

A palotailvai „gőzfűrészgyár” alkalmazottjai követeléseiket az alábbiakban foglalták össze:

„- A munkáslakások rendbehozása dupla ablakkal és kályhával felszerelve, padlás megtapasztása.

- A körlettisztogatás, az udvarok javítása, klozettek újjáépítése vagy tisztogatás, minden második ajtóköz szemétládaival ellátandó, a lakások között és előtt levő árkok áthidalása.

- Munkások elbocsájtása vagy felvétele csakis bizalmiférfi útján történhetik.

- Tizennégy éven aluli gyermekek munkába fel nem vehetők.

- A munkások részére munkásotthon létesítendő. A *kantinok* árainak szabályozása, ellenőrzése és a munkabérek óránként 4-7 koronás alapon való rendezése.”

A memorandum összeállítását megelőző szervezkedés sem ment végbe minden nehézség nélkül, amint erről *Fuchs Simon* könyvében olvashatunk: „Másnap [1919 szeptembere] egy őrnagy vezetésével Szászrégenből egy szakasz katona érkezett, hat gépfegyverrel, akik az egész telepet körülfogták. Miután a megszállást befejezték, az iroda elé rendelték az összes munkásokat, ahol az őrnagy megkérdezte, ki nincs megelégedve a helyzetével. Erre, mint a vihar

zúgott fel a tömeg: Senki! Ekkor az őrnagy közölte, hogy este 8 óra után senki sem hagyhatja el lakását, mindennemű csoportosulás és gyűlés tilos [...]” /131./.

A marosvölgyi fűrészipari munkások hosszas harcok eredményeként 1920 márciusában a Gyáriparosok Szövetségével 26 vállalatra érvényes *kollektív szerződést* és 38 százalékos béremelést értek el /uo. 133./.

1922 márciusa sem volt a vizsgált területen *munkásmozgalmi eseményekben* szegény. Ezekről a marosvásárhelyi *Székelyföld* 1922. III. 21. száma olvasóit az alábbiakban tájékoztatta: „Az új *kollektív szerződés* megkötését egy hétig tartó tárgyalás előzte meg, melyben részt vettek: *Malai Ioan* munkaügyi felügyelő, a munkaadók részéről *Sipos Marcel* a *Foresta* központi igazgatója, *Stöckel Elemér* az *Országos fatermelő központ* kiküldöttje, *Scherf Salamon*, *Biedermann Viktor*, *Büchler Gyula*, *Szende Lajos* üzemi igazgatók és dr. *Lakatos Imre*, a *Munkaadók Szövetségének* titkára, a munkások részéről pedig: *Barta*, a *Romániai Famunkások Szövetsége* kiküldöttje és *Tamás* titkár.”

A marosmenti fűrészek alkalmazottai és a munkaadók közötti szerződés kiemelkedő eredménye volt a nyolcórás munkaidő előírása, a túlórázásért fizetendő külön 25-100 %-os bértöbblet, a ruhasegélyről szóló rendelkezés stb.

A következő évben az új *kollektív szerződés* megkötését négyhetes nehéz küzdelem, a *marosvölgyi fűrészipari munkások 1923-as eredményes bérharc* előzte meg, melyben *mind a 34 fűrésztelep* mintegy 8000 munkása sikeresen vett részt. Hatvan évvel az események után a marosvásárhelyi *Vörös Zászló* ápr. 20-i számában *Grün Ferenc* és *Valter István* *Mozzanatok a marosvölgyi fűrészipari munkások 1923-as nagy sztrájkmozgalmairól* c. írásukban emlékeztek meg az eredményes harcokról. 8 órás munkanap, a bérek 28 százalékos emelése, a munkakörülmények megjavítása jelentették elsősorban a jó eredményeket.

Az 1924-es évről a *Tükör* c., szintén Marosvásárhelyt megjelenő napilap március 30-i száma már mérsékeltebb sikerről számolhatott be, ui. a marosmenti famunkásoknak a 30 %-os béremelésre vonatkozó követelése végül is a munkabéreknek csak 8 %-os javítását jelentette.

Könyvünk korlátolt terjedelmében természetesen csak utalhatunk az egykori sajtóban megjelent munkásmozgalmi tudósításokra, *Fuchs Simon* könyvére, vagy az olyan, könnyen hozzáférhető írásokra, mint a *Rokaly József* *Toplica* és fája c. dolgozata /*Hargita Kalendárium*, 1980. 44./, mely többek között megemlékezett az itteni, 1928-as „munkásparlament”-ről is.

Az államosítás előtti évtizedekben a marosvölgyi fűrészipari munkások helyzetét a „fabárók” általi súlyos kizsákmányolás jellemezte. A korabeli hírlapok azonban más, olyan kisebb vállalkozók túlkapasáiról is tudósítottak, kik - sokszor éppen tökeszegénységüknek betudhatóan - még rosszabb élet- és munkakörülmények mellett dolgoztatták munkásaikat, mint a nagy kapitalista cégek. (A marosvásárhelyi *Szabad Szó* - a *Dolgozók Lapja* - 1947. június 18-i számában pl. a *Stern Henrik* tulajdonában levő csinódi fűrésztelepen levő élelmezési, ellátási hiányosságokra hívta fel a közvélemény figyelmét. Megelőzőleg a *Szabad Szó* más természetű panaszokat tett szóvá: „Annál több hiba

fordul elő Alcsíkon, ahol például [...] *Spitz Sándor* tusnádnagyfalusi fűrész-
lajdonos munkásait az ekonmátba nem jelentette be. [...] Még súlyosabb pana-
szok érkeztek a szakszervezetekhez [...] a kászoni fűrészgyáros ellen, aki üze-
mét szünetelteti, holott telepén 5000 köbméter fa vár feldolgozásra. A karcfalvi
ládagyáros [...] ugyancsak szünetelteti üzemét, arra való hivatkozással, hogy a
feldolgozott anyagra nincs vevője. Ezzel szemben az az igazság, hogy van ér-
deklődés gyártmányai iránt, csak nem akarja eladni” (1946. dec. 12-i szám).

Az *Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest* gondozásában 1968-ban jelent meg a
Halálúzó. Kortársak Salamon Ernőről c. kötet, melyben egykori munkatársa,
Ruffy Péter a költőre így emlékezett vissza: „Néhanapján, ha egy-egy régi,
megőrzött *Népújságban* rálapozok a nevére és fettel [kövér betűkkel] szedett
versére, mindjárt, azon nyomban megjelenik *Salamon Ernő* vállas, testes, ha-
talmos, szinte *fadöntő alakja*” /67./ *Fuchs Simon* pedig ugyanebben a kötetben
kiemelte, hogy költőnk „verseinek minduntalan visszatérő motívuma a gyári te-
lep, a *fűrészgyári munkásság élete és harca*” /144./ Hogy milyen volt egy mun-
kásalakás a gyergyószentmiklósi „kolónián”? Erről a *Salamon Ernőre* emlékező
könyv egyik fényképe tájékoztat, mely alatt a költő négy sorát olvashatjuk:

„Szülőházam is itt volt, az ifjúságon itt volt,
magas, erős fiúvá testem is itt szökött,
meztlen fázó gyermek, kit anyja sem vigasztal,
fázott a talpam váltig rongy s a sár között.”

**NÉHÁNY ADAT A CSÍKMEGYEI ERDŐPANAMÁKRÓL
(1921—1944)**

Az 1921 és 1930 közötti években fokozódott a termelőerők fejlődése, ami nagy befolyást gyakorolt az ország gazdasági-társadalmi életére.¹ A fejlődés ellenére Románia továbbra is agrár-állam maradt. Országos viszonylatban alacsony színvonalú és aránytalan területi elosztottságú az ipar. A volt Csíkmegye az iparilag különösen fejletlen megyék közé tartozott. A hivatalos statisztika szerint 1931-ben Csíkmegye lakosságának száma 146 584. Ebből az iparban foglalkoztatottak száma 6804 s ezen belül a fafeldolgozó (fűrészek és fűrészgyárak) iparban 2487 munkás dolgozott.² Bár a világháború után a gazdasági élet fellendült, növekedett a munkaerő iránti kereslet, tehát kenyérkereseti lehetőség is, mégis a hazai proletariátus helyzete olyan nyomorúságos, hogy az a legelkeseredettebb ellenállási formákat váltja ki.

Az akkori társadalmi helyzet teljes felméréséhez szükséges a parasztság sorsával is foglalkozni, amely a proletariátus természetes szövetségese. A csíkmegyei dolgozó parasztság gyenge minőségű és kevés földdel rendelkezett. Az 1921-ben végrehajtott földreform hozzájárult ugyan a föld igazságosabb elosztásához, de nem oldotta meg a parasztság alapvető kérdését. Csíkmegyében a föld megosztásával kapcsolatos statisztikai adatok közül csak egyet emelnénk ki: 1929-ben a megművelhető terület nagysága 65 201 ha. Ezt a területet 41 271 tulajdonos birtokolta. Ebből 38 755 (93,9%) földműves 5 ha-nál kevesebb földdel rendelkezett. Az 5 ha-nál kevesebb földdel rendelkezők közül pedig 11 625 (28,1%) családnak semmi, vagy félholdnál is kevesebb vagyona volt.³ Ezzel magyarázható, hogy e vidék mezőgazdasági dolgozói a földművelés és állattenyésztés mellett erdővágásra, húzatásra, fuvarozásra és fűrészgyári munkára is rákényszerültek.

Közismert, hogy e vidéken a gazdaságszervezésnek egy sajátos régi formája is létezett: a közbirtokosság. A volt csíkmegyei közbirtokosságok 104 000 ha erdő- és legelőterületet foglaltak magukba.⁴ A közbirtokos-